

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ

засідання вченої ради

Полтавського державного аграрного університету

«25» березня 2025 р.

м. Полтава

№ 8

Присутні:

Голова ради – Аранчій Валентина

Учений секретар – Булах Тетяна

Члени ради: 62 з 69 осіб (реєстраційний лист додається)

Порядок денний:

11.2. Про розгляд кандидатури доктора біологічних наук, професора Харченка Віталія Олександровича, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «Зоологія» (без обмеження віку) (доповідає Галич Олександр).

11.2. СЛУХАЛИ: про розгляд кандидатури доктора біологічних наук, професора Харченка Віталія Олександровича, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «Зоологія» (без обмеження віку)

Галич Олександр, ректор, заступник голови вченої ради університету надав інформацію про клопотання вченої ради Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України щодо розгляду та підтримки кандидатури доктора біологічних наук, професора Харченка Віталія Олександровича, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «Зоологія» (без обмеження віку).

Галич Олександр оголосив результати наукової, науково-педагогічної діяльності професора Харченка Віталія Олександровича

Харченко Віталій Олександрович працює в галузі зоології гельмінтів з 1980 року. Закінчив біологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1982 році за спеціальністю біолог-зоолог. З 1987 року, після захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук у Всесоюзному інституті гельмінтології ім. К. І. Скрябіна (Москва), присвятив себе дослідженням з таксономії, філогенії, екології та життєвих циклів гельмінтів хребетних, в тому числі сільськогосподарських та мисливських тварин. У 2003 р. В. О. Харченко за рішенням Вченої ради Інституту паразитології ім. Вітольда Стефанського Польської академії наук, затвердженим Центральною комісією у справах ступенів та звань Республіки

Польща, здобув ступінь доктора біологічних наук (doctora habilitowanego). Свідоцтво про визнання документа про науковий ступінь видане МОН України у 2018 році. У 2003 році отримав звання ст.н.с., в 2025 - звання професора, є керівником відділу паразитології. В грудні 2021 р. його було обрано директором Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України.

В. О. Харченко є зоологом широкого профілю, вченим, добре знаним в Україні та далеко за її межами. Безпосереднім напрямком його досліджень є паразитичні безхребетні тварини, їх систематика та екологія. Разом із співавторами, він провів ревізію круглих червів родини стронгілід, що паразитують у домашніх та диких еквід, і на основі морфологічних ознак побудовав філогенію групи та створив її ілюстрований визначник. Він один із небагатьох спеціалістів у світі з таксономії і екології стронгілід еквід, і мабуть єдиний, хто знає паразитичні личинки цієї групи. В.О Харченко вперше описав морфологію багатьох паразитичних личинок нематод-стронгілід та ідентифікував їх зі статевозрілими стадіями. Зважаючи на всесвітнє поширення цих паразитів і велику зацікавленість в результатах цієї праці дослідників-ветеринарів, біохіміків, молекулярних біологів, робота є вельми актуальною.

В. О. Харченко вперше вивчив паразитологічну ситуацію серед диких копитних Лісостепу та Полісся України. Вперше в Україні він знайшов у косуль гельмінта *Ashwortius sidemi*, завезеного з плямистими оленями з Далекого Сходу, який завдав великої шкоди популяції зубрів у польській Біловежі. В.О. Харченко створив базу даних з систематики та морфології нематод підряду Strongyida, що охоплює понад 500 видів гельмінтів. Важливе місце серед його робіт займають також проблеми контролю і профілактики гельмінтозів худоби та опірності окремих популяцій гельмінтів до лікарських препаратів. Разом з колегами, Харченко В. О. вперше встановив наявність резистентних до антгельмінтиків популяцій паразитів на території України, розробив альтернативну систему оздоровлення коней від нематодозів, що дозволяє запобігти розвитку такої резистентності та знизити потенційну загрозу забруднення антгельмінтиками пасовищ та оточуючого середовища загалом. Нині такі дослідження продовжуються спільно з британськими колегами.

Разом з колегами, ним вперше знайдений багатокамерний ехінокок у лисиць в Україні. Сьогодні робота з вивчення багатокамерного ехінокока продовжується у двох напрямках: а) проводиться мета-аналіз поширення і видового багатства паразитів лисиць у Європі задля виявлення впливу на них міського середовища; б) досліджується генетичне різноманіття цих цестод в Європі. Разом з українськими та польськими дослідниками, В. О. Харченко у 2013 році вперше описав поширення дирофілярій у людей в Україні. До цього Україна в цьому питанні була білою плямою на карті Європи. Результати показали постійне зростання ареалу і чисельності представників цього роду нематод в Україні. Лише в цьому дослідженні було вивчено 1465 випадків зараження людей цими гельмінтами.

Вперше в Україні було проведене систематичне комплексне дослідження фауни ентомопатогенних нематод в екосистемах зі зниженим антропогенним

тиском. Отримано дані про географічну структуру природних мікропопуляцій ентомопатогенних нематод України та проведено молекулярно-генетичне дослідження виділених з території України ізолятів видів ентомопатогенних нематод з роду *Steinernema*.

За результатами досліджень гельмінтів водоплавних птахів Полісся вперше зроблена оцінка видового складу усіх груп гельмінтів водно-болотних птахів всієї території Українського Полісся. Проведено екологічний аналіз популяцій та угруповань гельмінтів водно-болотних птахів України і показано придатність малих вибірок птахів для встановлення якісного складу популяцій окремих видів та гельмінтофауни в цілому на досліджуваній території.

Отже, дослідженнями В. О. Харченка встановлено видове та популяційне різноманіття цілого ряду груп гельмінтів ссавців та птахів і їх угруповань, а також географічна структура природних популяцій ентомопатогенних нематод України. Виявлена резистентність до антигельмінтних препаратів ряду популяцій нематод-стронгілід еквід. Його роботи викликають велику зацікавленість дослідників-ветеринарів, біохіміків, молекулярних біологів, В останнє десятиріччя під керівництвом В.О.Харченка у відділі паразитології проводились дослідження з вивчення паразитарних систем фонових груп тварин, їх біорізноманіття і структури популяцій паразитів в залежності від тривалих змін довкілля в еталонних та антропогенно трансформованих екосистемах. Велика робота в цьому напрямі проводилась в біосферному заповіднику «Асканія-Нова», який слугував прикладом еталонної екосистеми. Загалом складова паразитів у біорізноманітті планети лишається малодослідженою, хоча в різних групах тварин кількість паразитів може сягати 50%.

Науковий доробок В. О. Харченка: особисто і в співавторстві опубліковано 173 наукових праці (з 93 статей 52 проіндексовані наукометричною базою Scopus; індекс Гірша дорівнює 17). Він є співавтором глави монографії і 2 колективних монографій, одна з яких опублікована за кордоном; має широкі зв'язки з вітчизняними та зарубіжними колегами. Його дослідження були підтримані Міжнародним науковим фондом (ISF) США, Департаментом сільського господарства США, CRDF США, Міністерством освіти і науки України, маю досвід роботи в лабораторіях Болгарії, Польщі, Чехії, Південної Африки, США.

В. О. Харченко проводить велику науково-організаційну роботу. З 2003 по 2022 рік він був заступником директора з наукової роботи, а у 2022 році затверджений на посаді директора Інституту. З 2014 року він виконує обов'язки завідувача відділу паразитології. Маючи знаний досвід роботи у Науково-видавничій раді НАН України, у 2003 році він стає заступником головного редактора журналу «Вісник зоології» (зараз «Zoodiversity»). За його участі журнал став одним із кращих наукових видань України. Сьогодні Харченко В.О. головний редактор цього журналу. Він був науковим редактором українського видання "Scientific America" та перекладу «Zarys parazytologii ogólnej», опублікованого у видавництві «Наукова думка» під назвою «Загальна паразитологія». Харченко В. О. був і є членом редакційних колегій кількох іноземних наукових журналів: "Zoology and Ecology",

"Tropical Parasitology", "Journal of Veterinary Medicine and Animal Health". У 2011-2012 роках В. О. Харченко брав активну участь у підготовці IV тому вибраних наукових праць академіка В. І. Вернадського: «Геохімія живої речовини», присвячених 150-річчю вченого. З 2022 р. він є президентом Українського наукового товариства паразитологів, членом Польського товариства паразитологів, головою Асоціації Європейської наукової ради з проблем паразитозів тварин-компаньйонів в Україні. В. О. Харченко є організатором центру колективного користування унікальними приладами "Animalia" в Інституті. Він один з організаторів міжнародного проекту з вивчення біорізноманіття UkrBin.

В.О. Харченко член НТР Міндовкілля. Також він член Експертної ради при НАН України, експертної групи за напрямом природничих наук Міністерства освіти і науки України, експерт Національного фонду досліджень України. Велику роботу він проводить як заступник голови Національної комісії з питань Червоної книги України, очолює секцію охорони тваринного світу.

В. О Харченко голова вченої ради Інституту та спеціалізованої вченої ради. Під його керівництвом успішно захищені три дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук та доктора філософії. Зараз під його керівництвом готується ще одне дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Він є лауреатом премії І. І. Шмальгаузена НАН України, нагороджений Грамотою Кабінету Міністрів України, Грамотою Президії НАН України, Відзнакою Людвіка Райхмана Польського національного інституту здоров'я, відзнакою Національної академії наук України.

Доповідачем внесена пропозиція – підтримати кандидатуру доктора біологічних наук, професора Харченка Віталія Олександровича, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «Зоологія» (без обмеження віку).

ВИРІШИЛИ: підтримати кандидатуру доктора біологічних наук, професора Харченка Віталія Олександровича, директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «Зоологія» (без обмеження віку).

Голосували: «за» - 62, «проти» - 0, «утримались» - 0.

Голова вченої ради Інституту

підпис

Валентина АРАНЧІЙ

З оригіналом згідно

Учений секретар

Т. Булах — Тетяна БУЛАХ